

АНАЛІЗ ЗАКОРДОННИХ ТЕОРІЙ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

THE ANALYSIS OF FOREIGN THEORIES OF SPATIAL REGIONS

Козирєва О.В.

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та економіки підприємства,
Національний фармацевтичний університет

У статті проведено аналіз закордонних теорій просторового розвитку регіонів. Узагальнено еволюцію наукових поглядів на особливості просторового розвитку регіонів у ХХ ст. Визначено складові теорії просторого розміщення продуктивних сил, що розвивалася в межах парадигми «нової економічної географії».

Ключові слова: просторовий розвиток територій, просторове розміщення продуктивних сил, агломерація, теорія «центральных місць», «нова економічна географія».

В статье проведен анализ зарубежных теорий пространственного развития регионов. Продемонстрирована эволюция научных взглядов на особенности пространственного развития регионов в XX в. Определены составляющие теории пространственного размещения производительных сил, которая развивалась в рамках парадигмы «новой экономической географии».

Ключевые слова: пространственное развитие территорий, пространственное размещение производительных сил, агломерация, теория «центральных мест», «новая экономическая география».

The article analyzes the foreign theories of spatial development of the regions. The evolution of scientific views on spatial development in particular regions of the twentieth century is demonstrated. The components of the theory of the spatial distribution of productive forces, which have developed within the paradigm of the "new economic geography" are determined.

Keywords: spatial development of territories, spatial distribution of productive forces, agglomeration theory of "central places", "new economic geography".

Постановка проблеми. Щоб проаналізувати і розкрити особливості розміщення продуктивних сил на різних історичних етапах, необхідна методологія, яка б спрямовувала мислення в певному напрямі. Під час пояснення проблем розміщення продуктивних сил та формування регіональної економіки останнім часом важливого методологічного значення набуває просторово-часова парадигма. Характерною рисою такого методологічного підходу є врахування чинників часу і простору, які набувають якості економічних категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми просторового розвитку регіонів країни досліджували Ф. Айдало, П. Бакланов, Р. Буайє, А. Браманти, М. Гроссетті, Л. Дмитришин, П. Кругман, Г. Лаппо, П. Мінкар та О. Дем'яненко, Г. Мюрдаль, М. Фуджита та ін.

Метою цієї статті є аналіз закордонних теорій просторового розвитку регіонів щодо розробки концепції соціально-економічного розвитку регіонів у просторовій економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. До недавнього часу під час дослідження про-

дуктивних сил країни використовували територіально-часову парадигму, яка відображала певний етап розміщення продуктивних сил – екстенсивний, коли активно освоювали нові території, нові економічні та соціальні об'єкти розподілялися в їх межах. При цьому час охоплював проміжок не більше 5–10 років.

Акцент зроблено на статистичному обліці й аналізі розміщення продуктивних сил у розрізі галузей і сфер національного господарства, а також виявленні особливостей розвитку внутрішньорайонних і міжрайонних економічних зв'язків. За радянських часів розміщення продуктивних сил було фактично територіальною проекцією політики екстенсивної індустріалізації. Головною формою опису динаміки розміщення був зсув, під яким розуміли ординарні (незначні) або кардинальні (значні) зміни в розміщенні продуктивних сил і їх компонентів за досліджуваний період. Причому багато дослідників розглядали динаміку розміщення виробництв як певну послідовність статичних станів.

Територіально-часова парадигма і сьогодні може використовуватися під час аналізу про-

цесів розміщення продуктивних сил у межах економіки регіону на коротких проміжках часу і ґрунтуватися на статистичних методах.

Водночас, розглядаючи еволюцію наукових поглядів щодо просторового розвитку територій з огляду на особливості розміщення виробництва, можна виділити та ідентифікувати кілька парадигм, які замінювали одна одну, але всі вони так чи інакше пов'язані з розміщенням продуктивних сил.

Кожна з цих парадигм окремо і всі разом є прикладом єдиного історичного процесу, що відбувається в надрах продуктивних сил. Причому нова парадигма, що склалася на сприйнятті нових більш високого рівня концепцій і прийшла на зміну старій, не заперечує і суттєво її не змінює (рис. 1).

Перша більш-менш загальноприйнята парадигма розміщення продуктивних сил, що сприяла розумінню процесів розміщення виробництва, сформувалася переважно на базі теоретичних концепцій і моделей Й. фон Тюнена [1], В. Лаунхардта [2], А. Вебера [3]. Вона трактувала розміщення продуктивних сил, зокрема окремих підприємств із мікроекономічних, «точкових» позицій. Розміщення продуктивних сил ґрунтується на принципі економічності (економії), що вимагає організувати виробництво так, щоб звести до мінімуму витрати виробництва і максимально збільшити вигоди.

Серйозною доцентровою силою, що підсилює просторову концентрацію продуктивних сил, активізує прагнення зосереджувати,

прив'язувати на порівняно невеликих територіях усе більше виробництва, є як раз вимога мінімізації постійних витрат виробництва на одиницю продукції.

Просторове розміщення продуктивних сил, відповідно до теорії А. Вебера, визначається трьома факторами або, як він їх називає, «орієнтаціями» (зображено на рис. 2).

Під час розгляду впливу всіх цих «орієнтацій» А. Вебер широко застосовує математичні розрахунки, які представляють великі можливості для вирішення техніко-економічних питань розміщення того чи іншого підприємства.

Теоретичні побудови, акумульовані в першій парадигмі, внесли впорядкованість у цілий ряд економічних явищ і процесів. Теорії і концепції цієї парадигми використані, зокрема в Радянському Союзі в практиці планування розміщення продуктивних сил, а саме під час розробки плану «ГОЕЛРО» [4].

Подальший розвиток продуктивних сил, що супроводжується розквітом індустріальної епохи і переходом до другого та третього технологічних укладів, показав обмеженість виключно мікроекономічного підходу до проблем розміщення. Посилення взаємозалежності економічних агентів, розвиток різноманітних форм поділу праці, становлення регіональних і локальних ринків, ринкових зон, концентрація населення і зростання великих ринкових центрів, підсилення просторової взаємодії виробництва і населення та багато іншого унеможливило пояснення рішень із розміщення окремих еко-

Наукові погляди щодо просторового розвитку територій

Рис. 1. Еволюція теорії просторового розвитку територій (регіонів)

номічних об'єктів (підприємств) із позицій старої парадигми. Відповіддю на ці питання стало створення до середини ХХ ст. системи нових теорій розміщення.

У теоретичних побудовах В. Крісталлера [5], А. Льоша [6], Е. Гувера [7], У. Ізарда [8], Х. Боса [9] питання виконання завдання розміщення вирішувалися вже не на основі потреб певного

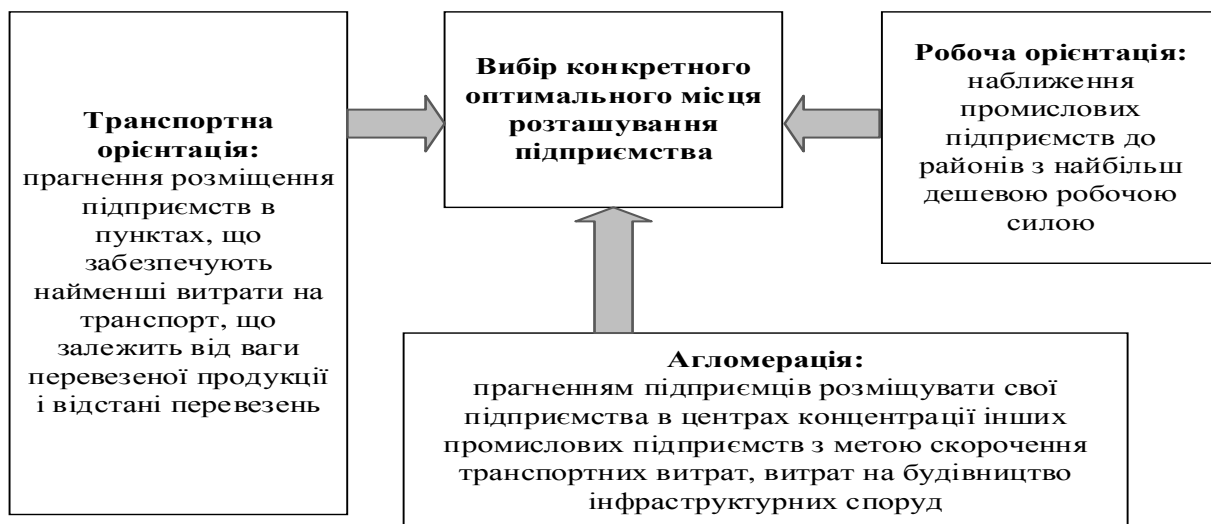

Рис. 2. Просторове розміщення продуктивних сил, відповідно до теорії А. Вебера [3]

Таблиця 1

Складові теорії «центрального місця» за В. Кристаллером [10]

Складова	Характеристика
Предмет вивчення	«Центральне місце» – велике місто, центр для всіх інших населених пунктів району, що забезпечує їх головними товарами і послугами.
	«Найдрібніші осередки розселення», які існують абсолютно рівномірно й утворюють правильні трикутні мережі.
Характер просторового розташування предмету вивчення	Під час заданого рівномірного розподілу населення, рівномірно розподіленими є зони збуту, вони мають форму правильних шестикутників, що характеризуються найменшим значенням середньої відстані для поїздки покупців до центру, де здійснюються покупки.
	Навкруги будь-якого центру завжди знаходиться залежна від нього однакова кількість поселень (k), що займають нижчий ієрархічний щабель.
	Навколо кожного міста розташовано шість селищ (сьоме – власне місто), а навколо кожного селища – шість сіл. У результаті навколо вищого ступеня ієрархії – міста будуть знаходитися 6 селищ і 36 сіл.
Нове поняття теорії «центрального місця»	«Радіус реалізації послуг і товарів», який є різним для ринкових зон різних рівнів ієрархії.
Висновок	Існує нижня межа, поза якою надходження споживачів занадто мале, щоб виправдати діяльність виробника.
Закономірності, що виявлені	Група тотожних центрального міста має шестикутні доповнення районами або територіями, які обслуговуються центральними містами, а центральні міста утворюють правильну трикутну решітку. Це забезпечує оптимальне переміщення споживачів товарів і послуг, оптимізацію ринкової, транспортної інфраструктури та адміністративного устрою.
	Ідеальне розміщення населених пунктів може існувати тільки на абстрактній території – однорідній рівнині з однаковою щільністю і купівельною спроможністю населення, рівномірним розміщенням ресурсів, однаковим транспортним сполученням.
	Придбання і надання центрального міста і послуг здійснюється тільки в найближчому центральному місці. Жодне з центрального міста не отримує додаткового прибутку.

підприємства, а з позицій системного аналізу взаємодії безлічі підприємств (економічних агентів) в економічному просторі обмеженої території – регіону (району). З цим методологічним принципом якраз і пов'язується друга парадигма розміщення продуктивних сил.

У середині ХХ ст. великого значення надавали пошукам просторових закономірностей розвитку продуктивних сил і невиробничої сфери. У цьому випадку необхідно виділити теорію «центрального місця» («вчення про центральні місця»), розробка якої пов'язана з іменами німецьких учених В. Кристаллера й А. Льюша. У роботі В. Кристаллера «Центральні місця в Південній Німеччині» [10] виявлено просторові закономірності розміщення міст, необхідні для поліпшення територіальної організації суспільства і вдосконалення адміністративно-територіального поділу Німеччини. Основні складові теорії просторового розміщення за В. Кристаллером наведено в таблиці 1.

Розвитком теорії «центрального місця» стали роботи А. Льюша [11; 12], у яких представлена більш складна модель розміщення населених пунктів, яка максимально наближена до реальності, основні доробки автора представлені в таблиці 2.

В епоху визнання другої парадигми розміщення продуктивних сил формується мозаїчна система національного господарства більшості країн, у якій осередки (локуси) обмежуються межами господарських комплексів економічних районів.

Сучасна (третья) парадигма розміщення продуктивних сил ґрунтується на постулатах і концепціях, що розкривають сутнісні характеристики постіндустріальної епохи, п'ятого і шостого

технологічних укладів, економіки знань, що пояснюють особливості розміщення в просторі підприємств, основними виробничими ресурсами яких стали вже не гігантські площі і величезні запаси природних сировинних ресурсів, а кваліфікована праця, інноваційні технології, зокрема цифрові та адитивні. Становлення нової парадигми розміщення виробництва було ознаменовано появою у другій половині ХХ ст. в західній економічній теорії нового циклу робіт, що належить переважно до сфери досліджень «нової економічної географії», яка набрала в період методологічної перебудови і кардинальних змін.

Перші дослідження «нової економічної географії» пов'язані з іменами Ф. Перру (теорія «полюсів зростання») [13], П. Потье [14], Т. Хагерстранда (теорія «дифузії інновацій») [15], Дж. Фрідмана (теорія «центр-периферія») [16], Х. Річардсона (теорія ефекту міської агломерації) [17]. Розробки цих вчених у якійсь мірі дозволили пояснити причини економічного зростання у зв'язку з просторовим розміщенням виробництва, обґрунтували, чому одні території розвиваються набагато швидше, ніж інші.

Слід насамперед відзначити розробки французької економічної школи просторового розвитку у сфері досліджень «нової економічної географії» засновником якої є Ф. Перру (таблиця 3).

Звертаючись до наукової спадщини Ф. Перру, неможливо не відзначити надзвичайну актуальність його ідей. На новому витку економічних процесів світова спільнота знову як надзвичайно важливу розглядає проблематику нерівності, зокрема в міждержавному контексті. Так, в експертному звіті "Global Risks 2014, Ninth Edition", який було підготовлено у 2014 р. до

Таблиця 2

Складові теорії «центрального місця» за А. Льюшем [11; 12]

Складова	Характеристика
Закономірності, що виявлені	У міру зростання відстані від «центрального місця» та транспортних витрат ціни на товари і послуги в периферійних частинах ринкових зон підвищуються.
	У міру зростання відстані від «центрального місця» та транспортних витрат попит в периферійних частинах ринкових зон падає.
Нове поняття теорії «центрального місця»	«Конус попиту» – радіус зони збуту товарів і послуг центрального місця, нижня межа якого визначається граничним значенням ринку, висота – відстанню, на якій доцільно збувати товар.
Характер просторового розташування предмету вивчення	Під час повного розподілу території на ринкові зони і прямій лінії попиту, сумарний обсяг конусів попиту максимальний, якщо їх основи складають шестикутну форму.
Висновки	«Економічні ландшафти» – це райони, які утворені в результаті умовного оберту ринкових зон різних розмірів.
	У результаті оберту виділяються 6 секторів «багатих» і 6 секторів «бідних» населених пунктів.
	Сумарна відстань між населеними пунктами мінімізується, а асортимент товарів і послуг, які можна придбати на місці, розширюється.
	У межах секторів із великим числом населених пунктів, їх розміри зростають у міру віддалення від головного міста, і малі населені пункти розташовані приблизно на півдорозі між двома більшими.

**Узагальнення теоретичних засад «нової економічної географії»
представниками французької економічної школи**

Науковець	Теорія	Основні наукові результати
Ф. Перру [13]	Концепція «полюсу зростання», теорія «домінуючої економіки»	Нерівність є основоположним принципом господарського життя.
		У соціально-економічній системі сучасного капіталістичного суспільства немає ніяких внутрішніх спонукань, які штовхали б цю систему до встановлення рівності.
		Нерівність впливає з відмінностей у розмірах виробництва і капіталу, з різного ступеня інформованості партнерів, з приналежності до різних областей господарства.
		Нерівність господарюючих одиниць має своїм наслідком деформацію економічного простору.
		Один із найцікавіших видів деформації – поляризація простору навколо ведучої галузі («полюси зростання»). Підприємства, що входять у зону поляризованого простору, встановлюють нерівноправні відносини по відношенню до його полюсів, відчуваючи при цьому на собі їх захоплюючий або гальмівний вплив.
	Примус – це специфічне «економічне благо», що дає його власнику економічні переваги.	
	Розвиток ідеї дирижизму	Дирижизм – адаптований до європейського ґрунту кейнсіанський погляд на регулювання економіки, який є основою індикативного планування.
		Його важливою складовою є політика розбудови інфраструктури, розвинута система регіональних стимулів та щодо розвитку територіальних громад, зокрема субсидій на регіональний розвиток, податкові пільги, застосування прискореної амортизації.
Проголошення важливості ролі держави у справі формування і розвитку «полюсів зростання», зокрема з метою поживлення регіонального розвитку.		
		Окрім поняття «полюс зростання» (la croissance), подано визначення понять «простори» та «осі розвитку».
Ф. Айдало [18]	Концепція «полюсів конкурентоздатності»	Розгляд проблематики полюсів зростання в контексті зовнішніх економічних ефектів.
	Теорія інноваційних середовищ	Інноваційне підприємство не передує локальним середовищам, воно породжується ними.
		Інноваційна поведінка у винятковому ступені залежить від змінних, що визначаються на локальному або регіональному рівні.
		Минуле територій, їх організація, їх можливість генерувати спільні проекти, згода, що їх структурує, покладені в основу інновацій.
		Доступ до технологічних знань, наявність ноу-хау, структура ринку праці і багато інших складових локальних середовищ зумовлюють зони більшої або меншої інновативності.
Ж.-К. Перрен [19]	Теорія інноваційних середовищ	Оперував поняттям «полюс», розглядаючи питання урбанізації та регіонального розвитку на основі інновацій.
		В умовах постіндустріального суспільства саме інновація, забезпечує розширену віддачу від капіталу і є гарантією збереження лідируючих позицій у світовій економіці. Тобто в умовах світової конкуренції економік тільки успішність інноваційного процесу забезпечує й означає розвиток.
А. Липец [20]	Розвиток концепції «полюсу зростання»	Проводив відповідне емпіричне дослідження французьких регіонів, виявляючи ступінь поляризації.
К. де Брессон [21]		Вивчав питання технологічних полюсів зростання.
М. Агліетта [22]		«Полюси конкурентоспроможності, промислова стратегія і макроекономічна політика».
Р. Буайє [23]		

Продовження таблиці 3

Ж.-Р. Будвіль [24]	Розвиток концепції «полюсу зростання»	<p>Як «полюси зростання» розглядав не тільки сукупності підприємств флагманських галузей, але і конкретні території (населенні пункти та регіони), які характеризуються прогресивною галузевою структурою і в економіці регіону або держави виконують функцію джерела інновацій.</p> <p>Ієрархія центрів зростання: малі і «класичні» міста, що спеціалізуються на галузях третинного сектора => «промислові міста середнього розміру», які характеризуються диверсифікованою структурою господарства і розвиваються завдяки зовнішнім впливам => «великі міські агломерації», які у структурі господарства мають пропульсивні (передові) галузі, здатні забезпечити автономність розвитку => «полюси інтеграції», які охоплюють декілька міських систем і визначають напрям еволюції просторових структур.</p> <p>«Полюс зростання» – це географічна агломерація економічної активності або як сукупність міст, що мають у своєму розпорядженні комплекс виробництв, які швидко розвиваються.</p>
П. Потье [14]	Концепція «осей розвитку»	<p>Основна ідея цієї концепції полягає в тому, що територія, яка розташована між полюсами росту і забезпечує їх транспортний зв'язок, отримує в цьому випадку додаткові імпульси зростання завдяки збільшенню вантажопотоків, поширенню інновації, розвитку інфраструктури.</p> <p>Сукупність полюсів зростання та осей зростання, що їх з'єднують, утворюють просторовий каркас економічного зростання регіону або держави.</p>
М. Гроссетті [25]	Теорія локальної економічної системи	<p>Локальна економічна система є виробничою системою, до складу якої входять одна або декілька структур, що мають щільні зв'язки між собою, іншими фірмами та місцевими інституціями, при цьому діяльність цієї системи концентрована і спеціалізована навколо певного продукту, ринку або сфери діяльності.</p> <p>Локалізація конкретизується як територія, що відповідає області, всередині якої населення може знайти роботу без переїзду.</p> <p>Існує шість специфічних різновидів SPL (економічних локалізованих систем) серед яких: округа, технополіси, субконтрактні системи, специфічні види діяльності, орієнтовані на світовий ринок, сервісні системи метрополітену й агропромислові системи.</p>
Дослідницькі групи «French school of economies of proximity» [26]	Теорія близькості	<p>Введення просторової змінної в економіку та інші соціальні науки. У відповідній теорії близькість розглядають не тільки як географічний, топографічний феномен, а і як міру інтенсивності відносин, контактів між суб'єктами.</p>

Таблиця 4

Розвиток теорії просторового розміщення продуктивних сил представниками «нової економічної географії»

Науковець	Складові теорії	Основні наукові результати
А. Браманті [28]	Інноваційний розвиток територіальної конкурентоспроможності	<p>Розвиток інноваційного середовища детермінується п'ятьма процесами, що сильно перекриваються, репрезентуючи собою кілька напрямів, за якими можна буде (і потрібно) сформулювати відповідь щодо динаміки реляційного розвитку та територіальної конкурентоспроможності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – динаміка системи промислового виробництва (що містить у собі конкретні умови обміну між фірмами: відносини входу-виходу, ступінь спеціалізації, галузеву структуру, наявність або відсутність домінуючої фірми); – процес навчання системи (структурування процесу навчання в системі, визначає зростання прогресивних або регресивних коаліцій, залежно від владних відносин між учасниками, одні з яких здатні до метаболізації змін, а інші є акторами, виключеними з цих процесів); – розвиток «спеціальних» структур управління; – розвиток так званого «підтримуючого простору» (і локальних політик), що виникає в разі консолідації спільних інтересів і процесу загальної ідентифікації стратегії місцевого розвитку; – процес специфічного поєднання внутрішніх контактів із зовнішніми мережевими зв'язками.

<p>Р. Ратті і ДеАмброджо [29]</p>	<p>Теорія трьох просторів</p>	<p>Теорія розрізняє наявність трьох просторів функціонування товаровиробника. Ними є: виробничий простір, ринковий простір і підтримуючий простір. Останній опосередковує три типи неринкових відносин, а саме: відносини, що пов'язані з організацією факторів виробництва; стратегічні відносини фірми з її партнерами, постачальниками, клієнтами, стратегічні відносини з іншими акторами середовища (суспільними інститутами, приватними асоціаціями).</p>
<p>Л. Суарес-Вілла [30]</p>	<p>Концепція дифузії нововведень</p>	<p>Суть теорії полягає в тому, що в межах макроекономічного та регіонального розвитку, пов'язаного зі зміною провідних галузей виробництва в ході «довгих хвиль» Кондратьєва, найважливішу роль відіграє виникнення джерел інновацій та швидкість їх дифузії в економічному просторі. В обох аспектах дифузії – галузевому і територіальному велика значимість самого інституту підприємництва, прямий і непрямий вплив підприємництва на інновацію, швидкість дифузії і зміну хвиль. Концепція дифузії нововведень у сучасній географії одночасно містить два підходи: синхронний, який заснований на описі просторового розподілу об'єктів дифузії і визначення зв'язків між ними, і діахронний, спрямований на вивчення просторової варіабельності феноменів для дослідження мінливості соціально-економічних явищ і процесів у просторово-часовій перспективі. Основою методики є модель хвильової дифузії нововведень, розрахована на базі імітаційної моделі типу Монте-Карло, заснованої на припущеннях теорії випадкових процесів. Виявлено механізми формування інституціонального середовища, здатного стимулювати фірми до інновацій, випуску конкурентоспроможної продукції через відносини з іншими агентами, що перебувають у відповідному середовищі. До таких акторів, окрім самих підприємств, належать місцеві органи влади, приватні суб'єкти або їх групи, інші локальні інститути.</p>
<p>Дж. Харріс [31], А. Хіршман [32], Г. Мюрдаль [33], А. Попер [34], та ін. Кругман [35], М. Фуджита [36], Е. Венаблес [37]</p>	<p>Теорії ендогенного зростання</p>	<p>Мета – теоретичне обґрунтування взаємовпливу агломерацій і зростання. Економічне зростання й агломераційний ефект роблять підсилюючий вплив один на одного, що призводить до прискореного розвитку міських агломерацій і метрополітенських ареалів, а так само до економічного зростання країни загалом. Основну роль у такій взаємодії відіграє концентрація інноваційної активності, прискорений розвиток у секторі досліджень і розробок, а також міграція висококваліфікованої робочої сили. При цьому дифузії інновацій та технологій, що розуміються в широкому сенсі (враховуючи інститути, моделі управління, організацію виробництва), також має ефект просторового перетікання: нові технології, поширюючись від лідируючих регіонів до близьких їх сусідів, можуть сприяти більш інтенсивному росту останніх і концентрації економічного зростання в деякій сукупності регіонів. У довгостроковому періоді за умови мобільності факторів фізичного і людського капіталу така ситуація може бути вигідна для всіх регіонів такої економічної системи.</p>
<p>Доповідь Міжнарод- ного банку реконструкції та розвитку [38]</p>	<p>Теорія ендогенного зростання</p>	<p>Успішний розвиток країн і регіонів нерозривно пов'язаний із триєдністю наступних умов, що забезпечують сприятливе середовище для розміщення підприємств і економічного зростання: – зростання економічної щільності і мобільності населення, які проявляються у зростанні міст (локальний географічний рівень); – скорочення відстаней, виходячи з того, як працівники і бізнес мігрують ближче до вузлів високої економічної щільності (національний географічний рівень); – зниження ступеня роз'єднаності, виходячи з того, як країни підвищують проникливість своїх економічних кордонів, виходять на світові ринки (міжнародний рівень).</p>

Всесвітнього Економічного Форуму в Давосі, чітко визначено, що одним із найнебезпечніших ризиків є «зростаюча нерівність доходів» [27]. Експерти зазначають що в умовах глобалізації невинне зростання розриву в доходах між багатими і бідними верствами населення є вкрай небезпечним. Чисельність середнього класу у світі скорочується, а це веде зниження загального рівня споживання у світі.

Другий потік досліджень в області розміщення продуктивних сил представляє новітні теорії концентрації та моделі, які розробляють у межах практично вже такої, що склалася «нової економічної географії», що виділяється широтою просторового охоплення взаємодіючих суспільно-економічних систем, наукові результати представлено в таблиці 4.

Ознакою наведених у таблиці 4 робіт є те, що традиційні теорії розміщення продуктивних сил сполучаються з новими теоріями і концепціями міського розвитку та регіонального зростання, корелюють із концепцією ефектів зростаючої віддачі в разі концентрації економічної діяльності в просторі, стикаються з новими теоріями міжрегіональної та міжнародної торгівлі.

Висновки. Отже, одержані результати теоретичного характеру спрямовані на обґрунтування концепції просторового соціально-економічного розвитку регіонів України. Узагальнено еволюцію наукових поглядів на особливості просторового розвитку регіонів у ХХ ст., які представлені парадигмою макроекономічного підходу до розміщення продуктивних сил у межах певної території за ознакою мінімізації витрат, парадигмою системного підходу до розміщення продуктивних сил у межах певної території за ознакою взаємодії суб'єктів господарювання та парадигмою «нової економічної географії» розміщення продуктивних сил. Визначено складові теорії просторого розміщення продуктивних сил, що розвивалася в межах парадигми «нової економічної географії», до яких належать інноваційний розвиток територіальної конкурентоспроможності; теорія трьох просторів; концепція дифузії нововведень; теорія інноваційних середовищ; теорії ендogenous зростання, які в комплексі спрямовані на формування методологічного підґрунтя для досліджень розвитку та взаємодії суспільно-економічних систем у просторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тюнен И. Изолированное государство в его отношении к сельскому хозяйству и национальной экономике : пер. с нем. Т. 1. – М. : Экономическая жизнь, 1926. – 219 с.
2. Launhardt W. *Mathematische Berundung der Volkswirtschaft slehre.* – Leipzig, 1885. – 216 p.
3. Вебер А. Теория размещения промышленности : пер. с нем. – Л. – М. : Книга, 1926. – 119 с.
4. План ГОЭЛРО. – М. : Госполитиздат, 1955. – 667 с.
5. Cristaller W. *The Central Places of Southern Germany.* – Englewood Cliffs, N. J. : Prentice-Hill, 1966.
6. Лёш А. Пространственная организация хозяйства : пер. с нем. – М. : Наука, 2007. – 663 с.
7. Hoover E. *The location of economic activity.* – NewYork, 1948. – 310 p.
8. Изард У. Методы регионального анализа. Введение в науку о регионах : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1966. – 660 с.
9. Бос Х. Размещение хозяйства : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1970. – 157 с.
10. Christaller W. *Die zentralen Orte in Süddeutschland.* Jena. 1933.
12. Лёш. А. Географическое размещение хозяйства. – М., 1959.
12. Lösch A. *Die zentralische Ordnung der Wirtschaft.* – Jena, 1940.
13. Perroux F. *L'Economie du XX siecle.* – P.U.F., 1961. – 814 p.
14. Pottier P. *Axes de communication et developement economique // Revue economique.* – Paris, 1963. – Vol. 14. – P. 63–95.
15. Hagerstrand T. *Aspects of the Spatial Structure of Social Communication and the Diffusion of Information // Papers and Proceedings of the Regional Science Association.* – 1966. – Vol. 16. – P. 27–42.
16. Friedmann J. *Urbanisation, Planning and National Development.* – London : Beverly Hills, 1973. – 351 p.
17. Richardson H. *Growth Centers, Rural Development and National Urban Policy. A Defence // International Regional Science Review.* – 1978. – Vol. 3. – P. 13–15.
18. Aydalot Ph. *Économie régionale et urbaine,* Paris, *Economica.* 1985 ; Aydalot Ph. (dir.), *Milieux innovateurs en Europe,* Paris, GREMI. – 1986.
19. Maillat D., Perrin J.-C. (eds.) *Entreprises innovatrices et développement territorial,* Neuchâtel : GREMI/ EDES, 1992. – 260 p.
20. Lipietz A., Benko G. *De laregulation des espaces aux espaces de regulation / R. Boyer, S. Saillard. L'etat de la theorie de la regulation.* La Decouverte, 1995.
21. De Bresson Ch. (ed) *Economic Interdependence and Innovation Activity. An Input-Output Analyses.* Cheltenham, UK, 1996.
22. Aglietta M., Boyer R. *Pôles de compétitivité, stratégie industrielle et politique macro-économique.* Paris. Couverture Orange CEPREMAP. – № 8223. – 1982.
23. Boyer R. *L'anthropologie economique de Pierre Bourdieu // Actes de la recherche en sciences sociales.* – 2003. – Vol. 150.

24. Boudeville J. Les 'espace economique. – Paris, PUF, 1961; Boudeville J.-R. Problems of Regional Economic Planning. – Edinburgh University Press, 1966.
25. Grossetti M. Concentration d'entreprises et innovation: esquisse typologie des systemes productifs // Geographie, Economie, Societe. 2004. – Vol. 6. – № 2. – P. 163–177.
26. DATAR, 2003. La France, puissance industrielle. Une nouvelle politique industrielle par les territoires, Paris. Ernst & Young L'implication des PME et des SPL dans les Poles de Competitivite, 2005.
27. Global Risks 2014 : Ninth Edition Taking a 10–year outlook / World Economic Forum [Електронний ресурс]. – 60 p. – Режим доступу : http://opim.wharton.upenn.edu/risk/library/Global_Risks_2014.pdf.
28. Bramanti A. From Space to Territory : Relational Development and Territorial Competitiveness. The GREMI Approach within the Contemporary Debate. Paper presented at the conference «SMEs and districts : hybrid governance forms, knowledge creation & technology transfer». Castellanza, 1998.
29. Ratti R. D'Ambrogio F. Processus d'innovation et intégration locale dans une zone périphérique / D. Maillat, M. Quévit, L. Senn (eds.) Réseaux d'innovation et milieux innovateurs : un pari développement régional. Neuchâtel : GREMI/EDES, 1993.
30. Suares Villa L. Regional evolution and entrepreneurship: roles, eras and the space economy // Entrepreneurship and Reg. Dev. 1991. 3, № 4. – P. 335–347.
31. Harris C. The market as a factor in the localization of industry in the United States // Annals of the Association of American Geographers. – 1954. – № 44. – P. 315.
32. Hirschman A. The Strategy of Economic development. – New Haven : Yale University Press, 1958. – 199 p.
33. Myrdal G. Economic Theory and Underdeveloped Regions. – London : Duckworth, 1957. – 167 p.
34. Pred A. City-systems in advanced economies. – London : Hutchinson, 1977. – 25 p.
35. Krugman P. Urban Concentration. The Role of Increasing Returns and Transport Costs // International Regional Science Review. – 1996. – Vol. 19. – № 1–2. – P. 5–30.
36. Fujita M., Krugman P. The New economic geography. Past, present and the future // Papers in Regional Science. – 2004. – Vol. 83. – P. 139–164.
37. Fujita M., Krugman P., Venables A. The Spatial Economy. Cities, Regions and International Trade. – Cambridge, MA : The MIT Press, 1999. – 367 p.
38. Доклад о мировом развитии – 2009. «Новый взгляд на экономическую географию». [Электронный ресурс]. – URL : [http:// www. seinst.ru](http://www.seinst.ru).